

Michael Patrick Lynch

Pentru Rene

INTERNETUL NOSTRU

Știm mai mult, înțelegem mai puțin

Traducere: Silvia Palade

NICULESCU

Cuprins

<i>Prefață</i>	11
PARTEA I	
NOILE PROBLEME VECHI ALE CUNOAȘTERII	
1. Forma noastră digitală de viață	17
Neuromedia	17
Socrate despre drumul spre Larissa	23
Bun venit la bibliotecă!	27
2. Cunoașterea de tip Google	30
Răspunsuri la îndemână	30
Suntem receptivi: descărcăm fapte	33
John Locke este de acord cu mama	37
Suntem raționali: exprimăm judecăți raționale	41
3. Judecăți raționale fragmentate: Ne face internetul să fim mai puțin raționali?	45
Societatea abstractă	45
Când izbucnesc lupte în bibliotecă	47
Iluzia raționalistă	51
Democrația ca spațiu al argumentelor raționale	55
4. Adevăr, minciuni și social media	62
Ștergerea adevărului	62
Realul ca virtual	63
Interludiu: SIM sau non-SIM	69
Neadevăr, falsuri și minciună nobilă	70
Obiectivitatea și lumea noastră construită	75

5. Cine vrea să știe: intimitate și autonomie	81
Viața în panoptic	81
Valorile intimității.....	84
Bazinul de informații.....	85
Intimitatea și conceptul de persoană	89
Transparență și putere	94
6. Cine știe cu adevărat: mulțimi, „nori” și rețele	96
Metafore moarte	96
Cunoașterea nu e doar în mintea noastră.....	97
Mulțimea atotștiutoare	99
„Netografia” cunoașterii.....	106
7. Cine ajunge să știe: economia politică a cunoașterii	112
Democratizarea cunoașterii?	112
Egalitatea epistemică	115
„Walmartizarea” universității	123
8. Înțelegerea și omul digital	127
Marea cunoaștere	127
Sfârșitul teoriei?	128
Înțelegerea înțelegerii.....	132
Cum să faci precum <i>Chuck</i>	135
Dobândirea înțelegerii ca act creator	140
9. Internetul nostru	143
Tehnologia și înțelegerea	143
Informația și legăturile care ne unesc.....	146
<i>Mulțumiri</i>	151
<i>Note</i>	153
<i>Bibliografie</i>	167

1

Forma noastră digitală de viață

Neuromedia

Să ne imaginăm o societate în care telefoanele inteligente sunt miniaturizate și inserate direct în creierul unei persoane. Cu o singură comandă mentală, cei care dețin această tehnologie – să o numim *neuromedia* – pot accesa informații legate de orice subiect. Vrei să știi care este capitala Bulgariei sau viteza medie de zbor a unei vrăbii? Găsești acolo toate datele care te interesează. Cei care folosesc neuromedia pot face fotografii cât ai clipi din ochi, pot face rapid calcule complexe și pot să acceseze, doar prin intermediul gândului, datele de contact ale oricărei persoane cunoscute. Dacă faci parte din această societate, nu este nevoie să îți minte numele persoanei cu care ai făcut cunoștință la o petrecere, cu o seară în urmă; un dispozitiv computerizat subcelular face asta în locul tău.

Pentru oamenii acestei societăți este ca și cum lumea s-ar afla în mintea lor. Este o lume conectată, în care cunoașterea poate fi imediat împărtășită cu oricine, într-un mod extrem de intim. Din interior, accesul la înțelepciunea colectivă a umanității este la fel de simplu precum accesul la propria memorie. Cunoașterea nu este doar simplă; toată lumea știe mult mai mult.

Bineînțeles că unii cârcotași ar putea argumenta că nu toate informațiile pe care neuromedia le permite utilizatorilor să le acceseze mental reprezintă cu adevărat „cunoaștere”. În plus, ei ar putea susține că invențiile tehnologice sunt cu dublu tăiș. Un dispozitiv care îți oferă o lume plină de informații, de asemenea, dă lumii o cantitate imensă de informații despre tine, iar acest lucru ar putea părea o amenințare la adresa intimității. Pe alții i-ar putea îngrijora fragmentarea – faptul că neuromedia îi încurajează pe oameni să facă schimb de informații mai

mult cu cei care le împărtășesc deja concepția despre lume, și mai puțin cu cei care au o concepție diferită, ceea ce ne-ar face mai puțin autonomi și mai dependenți de o anumită gândire de grup – mai puțin umană.

Dar ne putem imagina că mulți oameni din societate consideră aceste potențiale neajunsuri ca fiind un preț ce merită plătit pentru a avea un acces imediat și nelimitat la o asemenea bogăție de informații. Sunt disponibile noi tipuri de artă și de experiențe, iar oamenii pot comunica și pot intra în comuniune în moduri care, până acum, nu au fost nicicând posibile. Utilizatorii neuromedia nu sunt scutiți doar de povara memorării, ci și de cea a mânăuirii *smartphone*-ului, de vreme ce gândurile pot fi încărcate în *cloud* sau distribuite după bunul-plac. Cu neuromedia, ai răspunsul la aproape orice întrebare, imediat și fără efort – și chiar dacă răspunsurile tale nu sunt întotdeauna corecte, ele sunt totuși corecte de cele mai multe ori. Activitățile care presupun o coordonare eficientă între mulți oameni – construirea de poduri, medicina, cercetarea științifică, războaiele – au de câștigat de pe urma unei asemenea „cunoașteri” colective. Poți să descarci întregul tău istoric medical, permițând doctorului de la camera de gardă să aibă acces la propriile tale fișiere interne. Și, desigur, unii oameni se vor îmbogăți peste măsură, ocupându-se de transplanturile de neuroni care fac ca neuromedia să fie posibilă. Una peste alta, ne putem imagina că mulți oameni văd neuromedia ca pe un câștig substanțial.

Acum să ne imaginăm că un dezastru ecologic lovește societatea noastră inventată, după ce mai multe generații s-au bucurat de roadele neuromediei. Rețeaua de comunicare electronică ce permite funcționarea neuromediei este distrusă. Dintr-odată, nimeni nu mai poate accesa informațiile din *shared cloud* doar prin intermediul gândurilor. Poate că sistemele de *backup* au păstrat informațiile și cunoștințele acumulate de oameni, care încă mai pot accesa aceste informații în alte moduri: computerele personale, chiar și cărțile pot fi șterse de praf. Însă pentru locuitorii societății, pierderea neuromediei este o experiență profund neliniștitoare; este ca și când o persoană cu vederea normală ar orbi. Au pierdut un mod de a accesa informațiile de care au ajuns să depindă. Iar acest fapt, deși teribil, dezvăluie un anumit adevăr. Așa cum dependența de un singur simț le poate slăbi pe celelalte, tot astfel dependența exclusivă de neuromedia ar putea atrofia abilitatea de a accesa informațiile în alte moduri, care sunt mai puțin facile și necesită mai mult efort creator.

Deși neuromedia ține încă de domeniul science-fiction-ului, s-ar putea să nu fie chiar atât de departe precum am crede.¹ Migrarea tehnologiei în corpurile

noastre – transformarea omului în *cyborg* – nu mai este pur și simplu o fantezie.² Și nu ar trebui să surprindă pe nimeni faptul că unele companii precum Google fructifică orice oportunitate: „Când vă gândiți la ceva și nu prea știți multe despre acel lucru, veți primi automat informații”, afirmă Larry Page, CEO al companiei Google, citat în recenta carte a lui Steven Levy, intitulată *In the Plex*. „În cele din urmă, veți avea un implant, care, dacă vă gândiți la ceva anume, vă va spune răspunsul.”³

Această posibilitate ridică unele întrebări neliniștitoare cu privire la societate, identitate și mintea umană. Dar, așa cum sugerează afirmația lui Larry Page, problema mai profundă este legată de informație și de cunoașterea însăși. Cum afectează tehnologia informației ceea ce știm și cum știm? Și ce se întâmplă cu societatea dacă nu doar că știm mai mult despre lume, ci și lumea știe mai multe despre noi? Dacă le luăm în serios, aceste întrebări ne obligă să analizăm nu doar *cum* știm cu ajutorul tehnologiei, ci și *cum ar trebui* să știm. Aceasta este problema cu adevărat importantă și aceasta este problema filozofică și etică în jurul căreia gravitează cartea de față – o problemă pe care voi arăta că o ignorăm pe riscul nostru.

Ipoteza mea este că această tehnologie a informației, deși ne extinde capacitatea de a ști într-un anumit mod, de fapt ne împiedică posibilitatea de a ști în alte moduri mai complexe, care presupun 1) asumarea responsabilității pentru propriile noastre convingeri și 2) un efort creator de a înțelege felul cum se leagă informațiile. Cu alte cuvinte, tehnologiile informației, cu toate beneficiile lor uimitoare, ascund un fapt simplu, dar crucial: o mai mare cunoaștere nu aduce întotdeauna și o mai mare înțelegere.

Așadar, scopul principal al acestei cărți este explorarea modului în care internetul ne transformă mintea și viața. Faptul că acest lucru se întâmplă este neîndoielnic. Dacă sunteți ca și mine, deja vă simțiți un pic mai deștepți atunci când aveți acces la Google și oarecum frustrați atunci când nu aveți – exact așa cum ne simțim atunci când, brusc, nu ne mai amintim ceva ce știam ieri. Cunoașterea prin Google este acum atât de familiară, încât a devenit la fel de normală precum percepția. Dacă înainte spuneam că a vedea înseamnă a crede, acum am putea spune că „a găsi pe Google înseamnă a crede (ceva)”. Și tocmai de aceea oamenilor le este mai ușor să creadă că Barack Obama este musulman sau că vaccinul antirujeolic este periculos. Așa cum, adesea, vedem ceea ce dorim să vedem, tot astfel găsim pe Google ceea ce vrem să găsim.

Integrarea tot mai firească a experiențelor digitale în viața noastră nu este rezultatul unei singure transformări, ci al unei serii de schimbări treptate. Împătimitii internetului înclină să creadă că suntem martorii unui „al treilea val” al internetului. Mai întâi a fost Web 1.0 (pe vremea demult apusă când spuneam „Trebuie neapărat să vezi cum stă treaba cu e-mailul ăsta!”). Apoi, după anul 2000, a venit Web 2.0 („Trebuie neapărat să vezi cum stă treaba cu Facebook-ul ăsta!”). Acum avem Web 3.0 („Web-ul inteligent”), cu așa-numitul „Internet al Tuturor Lucrurilor” („Trebuie neapărat să vezi cum stă treaba cu ceasul sau cu frigiderul meu inteligent, ori cu lampa sau șosetele mele inteligente!”).

În esență, „Internetul Tuturor Lucrurilor” este un mod de a descrie obiectele dotate cu senzori și *software* prin care sunt conectate la internet. Aceste „lucruri” acoperă o gamă largă, de la dispozitive autonome conectate, precum telefoanele inteligente, până la microcipurile de identificare prin frecvență radio și alte tipuri de senzori atașați pe camioane, containere, animale de companie sau de fermă, mașini, termostate sau căști de protecție. Până în 2007 erau deja 10 milioane de senzori de toate tipurile, conectați la internet, iar, potrivit estimărilor, numărul lor s-ar putea ridica la 100 de trilioane până în anul 2030 sau chiar mai curând.⁴ Acești senzori sunt folosiți nu doar în scop economic, ci și în scop științific (pentru urmărirea animalelor migratoare, de pildă) și în scop militar și de securitate (cum ar fi urmărirea ființelor umane). Potrivit lui Jeremy Rifkin, un economist de marcă al erei digitale, „Internetul Tuturor Lucrurilor” dă naștere chiar unei „A Treia Revoluții Industriale”, provocând schimbări radicale în felul cum oamenii din lumea întreagă interacționează unii cu alții din punct de vedere economic și nu numai.⁵

„Internetul Tuturor Lucrurilor” este generat de – și în același timp produce – „marile date”. Termenul „marile date” nu are o definiție precisă, ci mai curând trei utilizări conectate. Mai întâi, el desemnează volumul tot mai mare de date care ne înconjoară. Probabil că ați citit unele statistici. Încă din 2009, erau deja 260 de milioane de accesări ale paginilor de Facebook pe lună; în 2012, erau 2,7 bilioane de *like-uri* pe zi. Există aproximativ 130 de milioane de bloguri; există în jur de 500 de milioane de *tweet-uri* pe zi și bilioane de spoturi video vizionate pe YouTube. Potrivit unor estimări, cantitatea globală de date în 2013 era deja de aproximativ 1200 de exabiți; acum estimarea se face în zetabiți. E destul de greu de cuprins cu mintea. Așa cum afirmă Viktor Mayer-Schönberger și Kenneth Cukier în recenta lor carte, *Big Data: A Revolution that Will Transform How We Live, Work and Think* („Marile date: o revoluție care ne va transforma viața, munca și felul cum gândim”), dacă am stoca atât de multă informație pe CD-uri (vi le mai amintiți?), s-ar întinde